

ابوعبید ابن مسعود بن عمرو ثقفی

أبو عُبَیدِ ثَقَفِی، ابن مسعود بن عمرو بن عُمَیر بن عوف (د ۱۳۴/ق ۶۳۴ م)، سردار مشهور **عرب** در جنگ با ایرانیان و پدر **مختار ثقفی** بود.

فهرست مندرجات

- ۱ - فرماندهی جنگ با ایرانیان
- ۲ - جنگ در نقاط مختلف
- ۳ - رویارویی با فیل‌ها
- ۴ - نام‌های دیگر جنگ
- ۵ - فهرست منابع
- ۶ - پانویس
- ۷ - منبع

فرماندهی جنگ با ایرانیان

چون **عمر بن خطاب** به خلافت نشست و از گزارش **مثنی بن حارثه** مبنی بر پیشروی ایرانیان آگاه شد، **مسلمانان** را به **جنگ** با ایرانیان برانگیخت؛ اما به سبب شهرت ایرانیان به پایداری و جنگجویی و دشمن شکنی، کسی داوطلب جنگ نمی‌شد.

[۱] طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۴۴.

[۲] ابن اعم، احمد، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۶۳، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

[۳] ابن اعم، احمد، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۶۴، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

تا آن‌که ابو عبید به پلخاست و **سعد بن عبید انصاری** و **سلیط بن قیس انصاری** نیز با او همراه شدند و مردم نیز به پا خاستند. عمر نیز ابو عبید را به فرماندهی برگزید و روانه جنگ کرد.

[۴] طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۴۴.

[۵] ابن اعم، احمد، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۶۳، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

[۶] ابن اعم، احمد، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۶۴، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

[۷] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۰، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف. همچنین به مثنی بن حارثه نیز دستور داد که به ابو عبید بپیوندد و در اطاعت او باشد.

[۸] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۰، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

[۹] دینوری احمد بن داوود، الاخبار الطوال، ج ۱، ص ۱۱۳، به کوشش عبدالمنعم عمر و جمال الدین شیال، بغداد، ۱۳۷۹/ق ۱۹۵۹ م.

جنگ در نقاط مختلف

از این سو، **رستم فرخزاد**، سردار ایرانی، از **خراسان** راه **عراق** پیش گرفت و نرسی (از خویشاوندان خسرو پرویز) را به گسگر و جابان را به بهبُباد پایین فرستاد

[۱۰] طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۴۸.

. ابو عبید سه بار در نقاط مختلف با سپاهیان ایران جنگ کرد: نخست در محلی به نام نمارق، بین **حیره** و **قادیسه**، ایرانیان را درهم شکست. در این نبرد جابان اسیر شد و خود را به فدیه آزاد ساخت.

[۱۱] طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۴۸-۴۴۹.

[۱۲] خلیفه بن خیاط، تاریخ، ج ۱، ص ۱۰۸، به کوشش سهیل زکار، دمشق، ۱۹۶۸ م.

[۱۳] ذهبی، محمد بن احمد، تاریخ الاسلام، ج ۲، ص ۵، قاهره، ۱۳۶۸ ق.

رستم فرخزاد سپاهی دیگر به سوی کسگر جالبینوس روانه جنگ کرد. این بار ابو عبید از نمارق به سوی کسگر راند و نرسی را درهم شکست و غنایم بسیار به چنگ آورد.

[۱۴] طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۵۱.

. سپس به جالبینوس در باروسما تلخت، ولی کار به **صلح** انجامید و قرار شد ایرانیان هر نفر ۴ درهم **فدیه** دهند.

[۱۵] خلیفه بن خیاط، تاریخ، ج ۱، ص ۱۰۸، به کوشش سهیل زکار، دمشق، ۱۹۶۸ م.

[۱۶] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۰، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

[۱۷] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۱، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

رستم فرخزاد، پس از این واقعه، مردانشاه، مشهور به **بهمین جادویه**، ملقب به ذوالحاجب را که مردی جنگ آزموده بود، به یاری جالبینوس فرستاد.

[۱۸] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۱، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

[۱۹] طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۵۴.

[۲۰] ابن اثیر، الکامل، ج ۲، ص ۴۳۸.

در سپاه بهمین، یک، یا به قولی چند **فیل** بود. درفش کاویانی نیز که ایرانیان به آن تئمن می‌جستند، با این سپاه بود.

[۲۱] خلیفه بن خیاط، تاریخ، ج ۱، ص ۱۰۹، به کوشش سهیل زکار، دمشق، ۱۹۶۸ م.

[۲۲] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ص ۳۵۱، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

بهمین در محلی به نام **فُنّ الناطف** بر کرانه فرات و ابو عبید در محلی دیگر به نام **مروحه** در سوی دیگر فرات مستقر شدند. میان دو سپاه پلی بود؛ ابو عبید پس از آنکه فرمان‌هایی خطاب به سران سپاه صادر کرد و جانشینان بعدی را، در صوتر کشته شدن خود با یکی از سرداران، معین نمود.

[۲۳] خلیفه بن خیاط، تاریخ، به کوشش سهیل زکار، ج ۱، ص ۱۰۹ - ۱۱۰، دمشق، ۱۹۶۸ م.

از پل گذشت و دست به حمله زد و با **شمشیر** بر خرطوم فیلی که به فیل سفید مشهور بود و مایه وحشت لشکریان **عرب** گردیده بود، زخم زد و فیل نیز ابو عبید را لگکوب کرد و کشت.

[۲۴] خلیفه بن خیاط، تاریخ، به کوشش سهیل زکار، ج ۱، ص ۱۰۹ - ۱۱۰، دمشق، ۱۹۶۸ م.

[۲۵] ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم، المعارف، ج ۱، ص ۴۰۱، به کوشش ثروت عکاشه، قاهره، ۱۹۶۰ م.

[۲۶] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۲، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

نام‌های دیگر جنگ

این جنگ به نام‌های متعددی چون: **یوم الجسر**، **یوم فُنّ الناطف**، **یوم مروحه** و **یوم الفیل** معروف است.

[۲۷] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۱، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

[۲۸] ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم، المعارف، ج ۱، ص ۴۰۱، به کوشش ثروت عکاشه، قاهره، ۱۹۶۰ م.

[۲۹] ابن اثیر، الکامل، ج ۲، ص ۴۳۸.

چون ابو عبید کشته شد، **ابو محجن ثقفی** شعری در رثای او سرود.

[۳۰] ابن عبدالبر، یوسف بن عبدالله، الاستیعاب، ج ۴، ص ۱۷۱۰، به کوشش علی محمد بجاوی، قاهره، ۱۳۸۰ ق.

[۳۱] بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۲، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

فهرست منابع

(۱) ابن اثیر، الکامل.

(۲) ابن اعثم، احمد، کتاب الفتوح، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

(۳) ابن عبدالبر، یوسف بن عبدالله، الاستیعاب، به کوشش علی محمد بجاوی، قاهره، ۱۳۸۰ ق.

(۴) ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم، المعارف، به کوشش ثروت عکاشه، قاهره، ۱۹۶۰ م.

(۵) بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

(۶) خلیفه بن خیاط، تاریخ، به کوشش سهیل زکار، دمشق، ۱۹۶۸ م.

(۷) دینوری احمد بن داوود، الاخبار الطوال، به کوشش عبدالمنعم عامر و جمال الدین شیال، بغداد، ۱۳۷۹/ق ۱۹۵۹ م.

(۸) ذهبی، محمد بن احمد، تاریخ الاسلام، قاهره، ۱۳۶۸ ق.

(۹) طبری، تاریخ

پانویس

۱. ↑ طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۴۴.

۲. ↑ ابن اعثم، احمد، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۶۳، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

۳. ↑ ابن اعثم، احمد، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۶۴، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

۴. ↑ طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۴۴.

۵. ↑ ابن اعثم، احمد، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۶۳، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

۶. ↑ ابن اعثم، احمد، کتاب الفتوح، ج ۱، ص ۱۶۴، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۸/ق ۱۹۶۸ م.

۷. ↑ بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۰، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

۸. ↑ بلاذری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۰، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

۹. ↑ دینوری احمد بن داوود، الاخبار الطوال، ج ۱، ص ۱۱۳، به کوشش عبدالمنعم عامر و جمال الدین شیال، بغداد، ۱۳۷۹/ق ۱۹۵۹ م.

۱۰. ↑ طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۴۸.

۱۱. ↑ [طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۸-۴۹، ص ۱۰۸](#)، به کوشش سهیل زکار، دمشق، ۱۹۶۸ م.
۱۳. ↑ [ذهبی، محمد بن احمد، تاریخ الاسلام، ج ۲، ص ۵، قاهره، ۱۳۶۸ ق.](#)
۱۴. ↑ [طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۵۱](#)
۱۵. ↑ [خلیفة بن خیاط، تاریخ، ج ۱، ص ۱۰۸](#)، به کوشش سهیل زکار، دمشق، ۱۹۶۸ م.
۱۶. ↑ [بلانری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۰](#)، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.
۱۷. ↑ [بلانری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۱](#)، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.
۱۸. ↑ [بلانری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۱](#)، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.
۱۹. ↑ [طبری، تاریخ، ج ۳، ص ۴۵۴](#).
۲۰. ↑ [ابن اثیر، الکامل، ج ۲، ص ۴۳۸](#).
۲۱. ↑ [خلیفة بن خیاط، تاریخ، ج ۱، ص ۱۰۹](#)، به کوشش سهیل زکار، دمشق، ۱۹۶۸ م.
۲۲. ↑ [بلانری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ص ۳۵۱](#)، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.
۲۳. ↑ [خلیفة بن خیاط، تاریخ، به کوشش سهیل زکار، ج ۱، ص ۱۰۹ - ۱۱۰](#)، دمشق، ۱۹۶۸ م.
۲۴. ↑ [خلیفة بن خیاط، تاریخ، به کوشش سهیل زکار، ج ۱، ص ۱۰۹ - ۱۱۰](#)، دمشق، ۱۹۶۸ م.
۲۵. ↑ [ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم، المعارف، ج ۱، ص ۴۰۱](#)، به کوشش ثروت عکاشه، قاهره، ۱۹۶۰ م.
۲۶. ↑ [بلانری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۲](#)، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.
۲۷. ↑ [بلانری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۱](#)، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.
۲۸. ↑ [ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم، المعارف، ج ۱، ص ۴۰۱](#)، به کوشش ثروت عکاشه، قاهره، ۱۹۶۰ م.
۲۹. ↑ [ابن اثیر، الکامل، ج ۲، ص ۴۳۸](#).
۳۰. ↑ [ابن عبدالبر، یوسف بن عبدالله، الاستیعاب، ج ۴، ص ۱۷۱۰](#)، به کوشش علی محمد بجای، قاهره، ۱۳۸۰ ق.
۳۱. ↑ [بلانری، احمد بن یحیی، فتوح البلدان، ج ۱، ص ۳۵۲](#)، به کوشش عبدالله و عمر انیس الطباع، بیروت، مؤسسة المعارف.

منبع

[دانشنامه بزرگ اسلامی، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، برگرفته از مقاله «ابو عبید تقی»، ج ۵، ص ۲۳۴۱.](#)

رده‌های این صفحه: [تاریخ اسلام](#) | [تاریخ خلفا](#) | [درگذشتگان سال 13 \(قمری\)](#) | [صحابه](#) | [فتوحات](#)